

SERGÜZEŞT-İ KALYOPİ

(Kalyopi'nin Macerası)

T. Abdi

Çeviri: Merve Köken

Kayıp
Kitaplar
Kütüphanesi

© KARAKARGA YAYINLARI 308

*Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü,
telif hakkı sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.*

Kayıp Kitaplar Kütüphanesi-5

**SERGÜZEŞT-İ KALYOPI
(KALYOPI'NİN MACERASI)**

T. Abdi

Genel Yayın Yönetmeni: Mustafa Kutlukhan Perker

Yayın Koordinatörü: Mesud Ata

Çeviri: Merve Köken

Sadeleştiren: Bilge Kösebalaban

Editör: Seçil Epik

Kapak Görseli: Constantinople haritası - Cristoforo Buondelmonti, 1422

Reklam ve Tanıtım Müdürü: Bilgen Ülgen

1. Baskı: Eylül 2020

ISBN: 978-625-7217-02-6

*İmtiyaz Sahipleri: Yelda Cumaloğlu, Mustafa Kutlukhan Perker
KaraKarga Yayınları, Destek Yayınları'nın alt kuruluşudur.*

Yayıncı Sertifika No: 13226

Adres: Abdi İpekçi Cad. No 31/5

Nişantaşı / İstanbul

Tel: (0 212) 252 22 42

Fax: (0 212) 252 22 43

karakarga.com

info@karakarga.com

karakargayayinlari

karakargayayinlari

karakargayayin

Baskı: Deniz Matbaa Mücellit

Adres: Maltepe Mahallesi Hastane Yolu,

Sokak No 1/6 Zeytinburnu - İstanbul

Tel: 0 212 613 30 06

Matbaa Sertifika No: 40200

Bu kitapçık daha önce duyulmamış olaylar ve aklı hayrete düşüren manzaralar ile dolu olup sıralı on bir fasikülden oluşmakta ve ertelenmeksizin her hafta birer fasikülü basılıp yayımlanmaktadır. Eğitim bakanlığı hazretlerinin ruhsatıyla birinci defa basılmıştır.

İstanbul 1290 (Miladi 1873)

Sunuş

Osmanlı Devleti, yaşadığı olumsuzluklara çözüm bulmak amacıyla özellikle XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren askeri, siyasi ve kültürel anlamda yeniliklere yönelmiştir. Özellikle III. Selim ve II. Mahmud dönemi ıslahatlar açısından birer altın çağ niteliğindedir. Atılan tüm adımlar dönemi için büyük önem arz etse de kuşkusuz bu yeniliklerin en çok ses getireni Tanzimat Fermanı olmuştur. Tanzimat Fermanı her ne kadar yönetim alanında yenilikleri barındırıyor olsa da aslında devletin Batı'ya ve Batılı yaşama yöneliminin en somut belgesidir. 3 Kasım 1839 tarihinde Gülhane Parkı'nda okunan Tanzimat Fermanı'nda en büyük katkı şüphesiz ki büyük devlet adamı Mustafa Reşit Paşa'nındır. Mustafa Reşit Paşa bu süreçte tam yenileşme istemesinin yanı sıra Osmanlı aydınının her anlamda gelişmesi için onların yanında olmuş ve onlara âdeta hâmilik etmiştir. Tanzimat bürokrasisinin Batılı bir anlayışla işleyişi bu anlamda yabancı dil bilen, Batılı tarzı benimsemiş gençlere duyulan ihtiyacı da artırarak gençlerin Avrupa'ya eğitim amacıyla gönderilmesini sağlamıştır. Bu süreçte Batı edebiyatındaki değişik türleri ve yayın hayatındaki değişimleri yerinde izlemeye fırsatını yakalayan Osmanlı aydını, bizim edebiyatımıza da bu türleri adapte etme fırsatını yakalamıştır. Zaten son demlerini yaşayan

divan edebiyatına olan ilgi daha da azalmış ve yeni yeni denenmeye başlanan Batılı edebi türlere ve yeni konulara olan ilgi giderek artmıştır. Bu sırada zaten toplum hayatı da Avrupalı bir şekle evrilmeye başlamıştır. Bütün bu gelişmeler sanatçıların yenilikler aramasına ve sonuç olarak Tanzimat edebiyatının doğmasına zemin hazırlamıştır.

Edebiyat tarihçileri, Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı'nı Şinasi'nin Agah Efendi ile beraber çıkarmış oldukları *Tercümân-ı Ahvâl'e* ve *Tercümân-ı Ahvâl Mukaddimesi'*ne dayandırır. Evet, basın yayın hayatımız açısından bir özel gazetenin çıkması, bir makale niteliğindeki bu önsözün paylaşılması önemlidir. Ancak edebiyat tarihimiz yazılırken birtakım ölçütlerin yeniden değerlendirilmesi ve 1860 öncesine de gidilmesi gerekmektedir. Edebiyat tarihçileri bu sınıflandırmayı yaparken birtakım çeviri eserleri es geçmemiştir. Ancak söz konusu telif eserler olduğunda bazı eserler gözardı edilmiştir. 1860 öncesinde de Türk Edebiyatı birtakım öncü eserlerle tanışmıştır ve bu eserlerin çağdaşlarından farklılığı ayan beyan ortadadır. Giritli Aziz Efendi'nin yazmış olduğu *Muhayyelât* (1796-1797), Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı açısından Anlatlatmaya Bağlı Metinler kapsamında öncü niteliğinde bir ilk eserdir. Ayrıca edebiyat tarihçilerinin es geçtiği en önemli durumlardan biri de Türk edebiyatının sadece müslüman Türklerin edebiyatıymışçasına değerlendirip tasnife sokulmasıdır. XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti kozmopolit yapısıyla çok uluslu bir devlet olma özelliği taşıdığı için bu tasnif yapılırken büyük ölçüde eksiklikler göze çarpmaktadır. Daha düne kadar Vartan Paşa'nın yazmış olduğu Ermeni alfabesi ile basılan ilk Türkçe roman olan *Akabi Hikâyesi* (1851) dahi bu tasnife sokulmamıştır. Bu romanın yaygın bir muhitte tesir yapmamasının sebebi Ermeni harfleriyle

basılmış olmasıdır. Arap harfleriyle basılmış olsaydı acaba Türk edebiyat tarihinde ne gibi bir mevkide olurdu diye sorabiliriz.* Aynı şekilde Evangelinos Misalidis'in Grek alfabesiyle Türkçe olarak yazdığı *Temaşa-yı Dünya*** da Aleko Favini isimli kurgusal karakterin çevresinde gelişen 1872 yılında yazılmış bir eserdir. Pek çok edebi türe dair özellikleri bünyesinde barındıran bu eserin oldukça kapsamlı olduğu söylenebilir. Ancak bu iki eser de çok yakın zamana kadar gerekli ilgiyi ve bulunmaları gereken mertebeyi edebiyatımızda edinememişlerdir. Aslına bakılırsa o dönem var olan ürün çeşitliliği bizim için kültürel bir zenginlikken bu durum bazı edebiyat tarihçilerince maalesef gözardı edilmiştir. Gerek lise Türk Dili ve Edebiyatı müfredatında gerekse üniversitelerin Türkoloji kürsülerinde bilinenin üzerine yeni bir şey söylenmemeye devam edilmektedir. Oysa her geçen gün yapılan araştırmalar göstermiştir ki bizim edebiyatımızın roman ve modern hikâye ile tanışıklığı *Taaşuk-ı Talat ve Fitnat* öncesine dayanır. Elbette *Taaşuk-ı Talat ve Fitnat* edebiyatımız için özgün ve önemli bir eserdir. Ancak roman geleneğimizi bu eserle başlatıyor olmak hem gerçeği reddetmek hem de büyük bir zenginliğin üstünü örtmek olur. Zaten gerek halk edebiyatında gerekse divan edebiyatında var olan zengin anlatmaya bağlı metin geleneği ve bu geleneğin köklülüğü bizim edebiyatımızın çeşitli kültürlerle münasebetinin ürünü değil midir? O halde neden bu zenginliği Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı için de kullanmayalım?

* Vartan Paşa, Akabi Hikâyesi. İlk Türkçe Roman (1851) hzl. A. Tietze, İstanbul: Eren Yayıncılık, 1991.

** Evangelinos Misalidis, Seyreyle Dünyayı (Temaşa-yı Dünya ve Cefakar ü Cefakeş), hz. Robert Anhegger, Vedat Günyol, İstanbul: Cem Yayınları, 1988.

Daha önce de beraber çalıştığımız Bilge Kösebalaban'la bize sunulanla yetinmeyip matbuat âlemine büyük katkılar sağlamış gerek azınlık gerekse müslüman Türk ahalinin gün yüzüne çıkarılması bizim edebi birikimimizi yücelteceğinden bu alanda yapılacak olan her çalışmanın desteklenmesi kanaatinde olduğumuz için *Kayıp Kitaplar Kütüphanesi* için bu çalışmayı yapmayı uygun bulduk. Bu külliyat için araştırma yaptığım esnada bana çok kez kılavuzluk eden İnci Enginün'ün *Yeni Türk Edebiyatı: Tanzimat'tan Cumhuriyet'e* (1839-1923)* eserini karıştırırken T. Abdi'nin *Sergüzeşt-i Kalyopi* isimli eserini gördüm. Eser hakkında erişime açık olmayan, yayımlanmamış ve okurlara sunulmamış bir tez** dışında bir çalışmanın olmaması dikkatimi daha da cezbettti. Bir şekilde online kütüphaneler aracılığıyla esere ulaşarak çevirmeye başladım. Önsözden itibaren oldukça dikkate değer bir çalışmaya başladığının farkındaydım. Çünkü T. Abdi'nin aidiyet duygusu içeren “bizim edebiyatımız” mahiyetindeki önsözü beni oldukça etkilemişti. Özellikle bugüne kadar hep çeviri niteliğinde olan bu tür eserlere yaptığı gönderme belli ki sanatçının bu alanda ilk olma hevesinin bir göstergesiydi. Hatta kendi edebiyatımızın meyvelerini almak hususunda belirtilen ifadeler oldukça dikkate değer mahiyetteydi. Sanatçının bu eserin daha önce kağıda geçirilmiş bir nüshası olmayan halk arasında yayılan bir hikâyeden aldığını söylemesi Mustafa Nihat Özön'ün *Türkçede Roman**** adlı eserinde bu eseri Halk Arasında

* İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı: Tanzimat'tan Cumhuriyet'e* (1839-1923), İstanbul: Dergâh Yayınları, 2006.

** Hüseyin Yeniçeri, *Türk Tahkiye Geleneği İçinde Sergüzeşt-i Kalyopi'nin Yeri*, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1986.

*** Mustafa Nihat Özön, *Türkçede Roman*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2017.

Ağızdan Ağıza Aktarılan Hikâyeler kategorisine konmasına neden olmuştu. Ancak sanatçının buna benzer söylemleri diğer eserlerinden *Seyr-i Servinaz** ve *Zavallı Kızcağız*** eserlerinin önsözlerinde de mevcuttu. Sanatçı *Seyr-i Servinaz* isimli eserindeki olayların Arabistan'da gerçekleşen hayret uyandırıcı bir olaydan, *Zavallı Kızcağız* isimli eserin önsözünde ise bizzat payitahtta gerçekleşen bir olaydan alındığını ifade etmektedir. Yani aslına bakılırsa bu sanatçının eserlerini nakletmesinde kullandığı ifade tarzı eserlerin özgün içerikler olduğunu biraz gölgelemiştir. Bu üç önsözde de sanatçının yazmış olduğu eserlere gerçeklik katmak adına kurgusal özelliklerini geri plana attığını söylemek mümkündür. Bana kalırsa ki yüksek ihtimal *Sergüzeşt-i Kalyopi* halk arasında yaygınlaşmış bir hikâye değil sanatçının özgün bir eseridir. Öyle bile olsa bu eserde muhakkak sanatçının kendi kurgu zenginliğinin izleri daha yoğundur. Üstelik ilk edebi romanımız olan Namık Kemal'e ait *İntibah*'ın Hançerli Hanım Hikaye-i Garibes'i'nden, ilk Batılı romanımız olan Halit Ziya Uşaklıgil'in *Aşk-ı Memnu* adlı eserinin *Madam Bovary*, *Therese Raquin*, *Anna Karanina*'dan etkilenmiş olduğu herkes tarafından bilinmektedir. *Sergüzeşt-i Kalyopi*, 1872-1873 yılları arasında tefrika olunan 1875 senesinde kitap olarak basılmış ilk yerli roman olarak kabul edilen *Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat*'tan iki sene evvel yani 1873 yılında basılmış bir eserdir. Hatta ilk macera romanı olarak kabul edilen *Hasan Mellah*'tan (1874) bir sene evvel basılmış bir macera romanıdır. Gerek tesadüflere yer vermesi, gerek zaman zaman meddahlık unsurunun göze çarpması gerekse yazarın bazı

* T. Abdi, *Seyr-i Servinaz*, 1290.

** T. Abdi, *Zavallı Kızcağız*, 1291.

yerlerde varlığını hissettirmesiyle bu eser birçok Tanzimat romanıyla benzer özellik göstermektedir. Dolayısıyla bir Rum kızı olan Kalyopi'nin başından geçen serüvenleri anlatan *Sergüzeşt-i Kalyopi* bizim edebiyatımız için ilk macera romanı olarak sayılabilir. T. Abdi'nin baş kişi olarak bir kadın kahraman seçmesi hatta erkek kahraman olan Ziver Bey'den dahi daha çok ön planda olan tüm olayların etrafında döndüğü bir kadın kahraman seçmesi oldukça önemlidir. Ancak sanatçının eserde sürekli olarak *tâife-i nisâ* mahsus şeklinde ifade ettiği zaman zaman kadınları zaafı olan, aciz bir canlıymış gibi nitelendirmesi, Kalyopi'ye dair sürekli olarak ırz ve namus kavramlarından dem vurması dönemin atmosferi açısından normal ama günümüzce asla kabul görmeyecek durumlardır. Ancak her eser dönemin şartları ölçüsünde değerlendirilmelidir. Kalyopi'nin başından geçen olayların ıssız adalarda geçmesi eseri bir yönden egzotik de yapar. Şu vakte kadar halk arasında yayılan bir hikâye olarak düşünülen *Sergüzeşt-i Kalyopi* artık hem ilk macera romanımız hem ilk egzotik romanımız hem de edebiyatımız açısından ilk romanlar kategorisinde yerini almalıdır. Eserin aksiyonu bol kurgusu ve olayların geçtiği mekanlar da okuyucuda merak uyandıracak niteliktedir. Karantina günleri süresinde Latin alfabesine aktarımını yaptığım bu eserde bulunan matbaa hataları okuma süreci için biraz yorucu olmuş olsa da matbaa hataları orijinal metin bölümünde dipnotlar şeklinde sunulmuştur. Kitabın Latin harflerine aktarımı tamamlandıktan sonra siz değerli okurların tercihlerine uygun olacak şekilde *Kayıp Kitaplar Kütüphanesi* için beraber çalıştığımız, koleksiyoner arkadaşım Bilge Kösebalaban bu eseri günümüz Türkçesi için uygun bir hale getirmiştir. Yazarın anlatım tarzında çoğu zaman

cümlelerde bulunmayan yüklemeler metne eklenmiş ve lüzumsuz “ve” bağlaçları da ortadan kaldırılmıştır. Yayına hazırlık aşaması biraz çetrefil olsa da eser yayına hazır bir hale getirilmiştir. *Sergüzeşt-i Kalyopi* dışında *Seyr-i Servinaz* (1873), *Zavallı Kızcağz* (1874), ve *Gizli Sevda* (1875) isimli eserleri Türk edebiyatına kazandıran T. Abdi’yi Türk okuruna sunmaktan gurur duymakla birlikte yazarın da önsözde belirttiği gibi herhangi bir kusur olduysa *damen-i avf ile setr buyurmanız* siz okuyuculardan rica olunur.

Merve Köken